

Meisjes als zedendelinquent: een exploratieve studie

Jan Hendriks

De Waag, 's-Gravenhage

Samenvatting

Een enkele keer per jaar wordt bij forensische instellingen een meisje aangemeld dat als dader bij een zedendelict betrokken is geweest. Vrouwelijke zedendelinquenten en in het bijzonder meisjes die zedendelicten plegen vormen een groep die in veel criminologisch onderzoek wordt overgeslagen. Een eerste oorzaak daarvan is het feit dat vrouwen en meisjes die zedendelicten plegen kwantitatief een (erg) kleine groep vormen. Ten tweede wordt vaak gemeld dat de problematiek bij en achtergrond van deze meisjes waarschijnlijk heel anders zijn dan van jongens die zedendelicten plegen. Van alle typen (jeugdige) zedendelinquenten is naar de vrouwelijke daders tot nu toe de minste aandacht uitgegaan. Met de diagnostiek en behandeling van deze meisjes is in ons land ook nog nauwelijks ervaring opgebouwd. Meisjes die zedendelicten plegen, vormen daardoor een vrijwel onbekende groep.

Een en ander vormt de aanleiding om deze groep meisjes nader te onderzoeken. Hierna wordt eerst kort samengevat wat vanuit de literatuur over volwassen vrouwelijke zedendelinquenten bekend is. Vervolgens wordt de internationale literatuur besproken over meisjes die dit soort delicten plegen. Daarna beschrijf ik kort de (achtergrond)kenmerken van een groep meisjes die in verband met een zedendelict in contact kwam met justitie, civiel dan wel strafrechtelijk. Deze bevindingen worden vergeleken met wat vanuit de literatuur bekend is over deze categorie delinquenten, over volwassen vrouwelijke zedendelinquenten, over jongens die zedendelicten plegen en over criminele meisjes in het algemeen.

Empirische studies naar volwassen vrouwelijke zedendelinquenten zijn schaars (Bumby & Bumby, 1997; Green, 1999). Dit is opvallend omdat een aanzienlijk deel van de kinderen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik, misbruikt is door vrouwen. Green (1999) vermeldt dat 14 tot 24 procent van de jongens en 6 tot 14 procent van de meisjes misbruikt zou zijn door een vrouw. In de literatuur worden soms nog hogere percentages genoemd.

Allen (1991) vergelijkt mannen met vrouwen die seksueel misbruik hebben gemaakt van een kind. Uit deze studie blijkt onder meer dat de relatie tussen de ouders van de vrouwelijke daders slechter is dan die tussen de ouders van misbruikende mannen. Verder wordt gemeld dat deze vrouwelijke daders vaker in hun gezin van oorsprong slachtoffer zijn geweest van

verwaarlozing, fysieke mishandeling en seksueel misbruik. Meer dan de helft van de slachtoffers van vrouwen blijken eigen, geadopteerde, stief- of pleegkinderen.

Bumby en Bumby (1997) geven een overzicht van de belangrijkste bevindingen die vaak in de wetenschappelijke literatuur omtrent volwassen vrouwelijke daders vermeld worden:

- het misbruik vindt vaak plaats in verzorgingssituaties en kan onafhankelijk of onder druk van een mannelijke mededader plaatsvinden;
- alcohol- en drugmisbruik bij de dader dat vaak al in de adolescentie begint;
- emotionele labiliteit en eerdere behandeling voor psychische/psychiatrische stoornissen;
- langdurig matig presteren op school;
- sociale isolatie;
- seksueel misbruik in de kindertijd/adolescentie met daarnaast een hoog percentage slachtofferschap van fysiek misbruik.

Enkele auteurs hebben getracht een typologie te ontwikkelen voor vrouwelijke daders (Sarrel & Masters, 1982; McCarty, 1986; Faller, 1987; Matthews, Mat-

hews & Speltz, 1991). Naar de typologie van Matthews et al. (1991) wordt in de wetenschappelijke literatuur vaak gerefereerd. Zij onderscheiden vijf typen vrouwelijke zedendelinquenten:

- exploration/exploitation type: een tiener die een jonger kind op seksuele wijze streelt;
- predisposed type: een vrouw met een zeer belaste voorgeschiedenis van fysiek en/of seksueel misbruik, die haar eigen of een haar bekend kind misbruikt;
- teacher-lover type: een volwassen vrouw wordt 'verliefd' op een minderjarige jongeman;
- psychologically disturbed type: een labiele vrouw met ernstige psychiatrische problemen en/of alcohol- of drugsproblemen die een kind misbruikt;
- male coerced type: een afhankelijke vrouw die participeert in het misbruik van een kind of kinderen, geïnitieerd door haar man of vriend.

In vergelijking met vrouwen die andere vormen van delicten plegen, valt vooral op (Bumby & Bumby, 1997) dat de vrouwen die seksuele delicten plegen ongeveer twee maal zo vaak misbruikt waren en dat zij vaker zelf slachtoffer waren van een familielid. Matravers (2002) presenteerde een enigszins afwijkende typologie. Zij onderscheidde als eerste de moeder die (vaak onder dwang) haar eigen kinderen (mee)misbruikt, als tweede de crimineel actieve vrouw die seksueel geweld gebruikt als intimidatie of afstraffing, vaak van rivalen, en als laatste de prostituees exploiterende vrouw, die zelf de voor haar werkende vrouwen misbruikt.

Opvallend is dat zowel in deze typologieën als in de beschrijving van de kenmerken van volwassen vrouwelijke zedendelinquenten het element dwang prominent aanwezig is.

Literatuur over meisjes als zedendelinquent

Studies naar meisjes die zedendelicten plegen zijn nog zeldzamer dan die naar volwassen vrouwen en worden beperkt door de veelal kleine steekproef (zie bijvoorbeeld Righthand & Welch, 2001). Het aantal publicaties over meisjes als zedendelinquent is op de vingers van twee handen te tellen: Fehrenbach & Monastersky (1988), Cavanagh Johnson (1989), Hunter, Lexier, Goodwin et al. (1993), Ray & English (1995), Bumby & Bumby (1997), Mathews et al. (1997). De enige studie met een redelijk grote steekproef (N=67) wordt beschreven in het artikel van Mathews et al. (1997). In overzichtswerken omtrent jeugdige zedendelinquenten (Barbaree, Marshall & Hudson, 1993; Bruinsma, 1996; Ryan & Lane, 1997) wordt het meisje als jeugdige zedendelinquent slechts marginaal behandeld. Een Nederlandstalige studie van deze groep is niet gevonden.

Een verklaring voor de geringe hoeveelheid studies kan zijn dat deze meisjes bij forensische en hulpverleningsinstanties weinig bekend zijn. Het is ook mogelijk dat de problematiek van deze meisjes wordt onderschat.

Delictkenmerken: prevalentie

In de beschikbare literatuur wordt gesproken over onderrapportage met betrekking tot jeugdige zedendelinquentie en wel specifiek bij meisjes-zedendelinquenten. Hierbij zou een rol spelen dat het voor de samenleving als geheel en ook voor professionele instanties moeilijk te accepteren is dat meisjes tot dergelijk gedrag in staat blijken. Met name voor mannelijke slachtoffers zou het ook een zeer grote stap zijn om aangifte te doen van seksueel misbruik door een meisje, omdat dit niet strookt met het heersende idee dat mannen in seksueel opzicht dominant zijn.

Barbaree et al. (1993) vermelden een artikel van Roberts et al. (1969), waarin wordt beweerd dat 43 procent van de jeugdige zedendelinquenten (onder de 16) een meisje is. Bruinsma (1996) noemt de grote variatie in de door de diverse onderzoekers genoemde percentages meisjes (van 0 tot 60 procent). In Amerikaanse behandelprogramma's in de jaren tachtig ligt het percentage meisjes dat zedendelicten pleegt ruwweg op 2 procent. Ray en English (1995) geven aan dat van de verwezen jeugdige zedendelinquenten voor een ambulante behandeling in Washington State 11 procent een meisje is. Lane en Lobanov-Rostovsky (1997) vonden in drie studies dat 5-8 procent van de populatie jeugdige zedendelinquenten uit meisjes bestaat. Meer recente studies laten een hoger percentage zien (Righthand & Welch, 2001). Een aantal auteurs, zoals Cavanagh Johnson (1989) en Ray en English (1995), geeft aan dat van de jeugdige daders onder de 12 een relatief nog hoger percentage meisje is.

Daders

Meisjes lijken gemiddeld op jongere leeftijd met seksueel misbruik te starten dan jongens (Ray en English, 1995). De gemiddelde leeftijd van de meisjes in hun studie is 11,6 jaar, in de studie van Fehrenbach en Monastersky (1988) 13,6 jaar en Hunter e.a. (1993) noemen een gemiddelde leeftijd van 15 jaar. Cavanagh Johnson (1989) beschrijft een groep meisje met als gemiddelde leeftijd 6,7 jaar. De gemiddelde leeftijd in de vergelijkende studie van Mathews e.a. (1997) bedraagt 14,3 voor de meisjes en 14,7 voor de jongens.

In tegenstelling tot wat veelal vermeld staat in de literatuur over volwassen vrouwelijke zedendelinquenten zouden meisjes volgens Fehrenbach en Monaster-

sky (1988) over het algemeen solitair een zedendelict plegen. Andere auteurs laten zich weinig uit over dit onderwerp.

Volgens Mathews et al. (1997) kiezen meisjes in 73,5 procent van de gevallen een slachtoffer onder de 9 jaar. Uit het onderzoek van Cavanagh Johnson (1989) blijkt dat de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers 4,4 jaar is. Volgens Ray en English (1995) is het slachtoffer van een meisje vrijwel altijd jonger of een leeftijdgenootje. In de studie van Fehrenbach en Monastersky (1988) is de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers 5,2 jaar. Hunter et al. (1993) geven als gemiddelde leeftijd van de slachtoffers 5,5 jaar.

Volgens Ray en English (1995) maken meisjes in vergelijking met jongens meer slachtoffers in familieverband. Bumby en Bumby (1997) geven aan dat 75 procent van de slachtoffers van meisjes een familie-relatie heeft met de dader.

In 92 procent van de gevallen zou het misbruik tijdens verzorgingssituaties plaatsvinden. Ook Fehrenbach en Monastersky (1988) geven aan dat de slachtoffers bekenden zijn van de daders en dat het misbruik in tweederde van de gevallen in oppassituaties plaatsvindt. Mathews et al. (1997) melden dat slechts 8,6 procent van de meisjes een onbekende als slachtoffer kiest. Alleen Hunter e.a. (1993) melden heel andere resultaten, zij geven in slechts 40 procent van de gevallen een bekende van de dader als slachtoffer.

Al met al komt uit de literatuur het beeld naar voren dat meisjes die zedendelicten plegen dit op jonge leeftijd doen, dat zij hun slachtoffers veelal intrafamiliaal kiezen of dat het misbruik in verzorgingssituaties plaatsvindt, en dat zij relatief jonge slachtoffers maken.

Slachtoffers

Fehrenbach en Monastersky (1988) geven aan dat 14,3 procent van de meisjes een aantal delicten heeft gepleegd. Cavanagh Johnson (1989) komt tot gemiddeld 3,5 slachtoffer per meisje. Volgens Bumby en Bumby (1997) is het gemiddeld aantal slachtoffers twee. Hunter et al. (1993) noemen een gemiddelde van 2,5, Ray en English (1995) 3,3. Mathews e.a. (1997) noemen een gemiddelde van 2,3 slachtoffers per dader, waarbij 52,2 procent van de daders meer dan 1 slachtoffer maakt.

Wat betreft de sekse van de slachtoffers lopen de bevindingen uiteen. Fehrenbach en Monastersky (1988) schrijven dat 35,7 procent van de meisjes jongens als slachtoffer kiest, 57,1 procent meisjes en 7,1 procent zowel jongens als meisjes. Maar volgens Cavanagh Johnson (1989) zijn jongens twee keer zo vaak slachtoffer als meisjes. Hunter e.a. (1993) geven aan dat 30 procent van de meisjes een jongen als slachtoffer kiest, 10 procent een meisje en 60 procent beide seksen. In

de steekproef van Bumby en Bumby (1997) kiest 42 procent van de daders alleen meisjes tot slachtoffer, 25 procent alleen jongens en 33 procent beide seksen. Bij Mathews e.a. (1997) misbruikt 44,8 procent van de meisjes alleen jongens, 23,9 procent alleen meisjes en 31,3 procent beide seksen.

Samenvattend vermeldt de wetenschappelijke literatuur over meisjes die zedendelicten plegen zeer uiteenlopende percentages meisjes in vergelijking met jongens. Met enige voorzichtigheid lijkt een percentage tussen vijf en tien momenteel de beste schatting. Daarbij dient aangetekend te worden dat bij een aantal auteurs het percentage meisjes als dader groter wordt naarmate het slachtoffer jonger is. De meeste auteurs komen tot de conclusie dat meisjes als jeugdige zedendelinquenten veelal tussen de twaalf en vijftien zijn en dat het slachtoffer vrijwel altijd een kind in de basisschoolleeftijd is, veelal onder de tien. Het slachtoffer is vaak familie of een bekende van de dader. De meeste auteurs komen tot de conclusie dat het gemiddelde meisje twee à drie slachtoffers maakt. Een aanzienlijk deel heeft meer dan één slachtoffer gemaakt. De gegevens over de sekse van de slachtoffers zijn verre van eenduidig.

Gezinskenmerken

Fehrenbach en Monastersky (1988) beschrijven dat de helft van de meisjes uit hun steekproef zelf slachtoffer is van seksueel misbruik. Volgens Cavanagh Johnson (1989) zijn de gezinnen van deze meisjes instabiel en aan wisselingen onderhevig. De ouders zouden niet in staat zijn hun kinderen te beschermen. Alcohol- en drugmisbruik is in veel gezinnen een probleem. Alle meisjes uit het onderzoek van Cavanagh Johnson zouden zelf seksueel misbruikt zijn. Ook in de steekproef van Hunter et al. (1993) bleken alle meisjes zelf slachtoffer van seksueel misbruik.

Ray en English (1995) vermelden dat vrijwel de helft van de meisjes uit eenoudergezinnen komt. Verwaarlozing en multiple vormen van misbruik blijken eerder regel dan uitzondering.

Bumby en Bumby (1997) beschrijven de problematische achtergrond van meisjes die seksueel misbruik plegen. Bijna de helft van de meisjes uit hun steekproef is slachtoffer van emotionele en/of lichamelijke verwaarlozing. In het algemeen worden de gezinnen als disfunctioneel en chaotisch beschreven.

Dit wordt bevestigd door de resultaten van het onderzoek van Mathews et al. (1997) die ook wijzen op het gebrek aan ouderlijke ondersteuning bij deze groep meisjes. In hun steekproef blijkt 77,6 procent van de meisjes slachtoffer van seksueel misbruik. Bij Bumby en Bumby (1997) waren alle meisjes slachtoffer van

seksueel misbruik (veelal met een dader in het gezin of familie) en in 75 procent van de gevallen slachtoffer van fysieke agressie. Mathews et al. (1997) menen dat de gezinnen waaruit deze meisjes komen gezonde hechtingsmogelijkheden en een positief zelfbeeld in de weg staan.

Samenvattend komt uit de wetenschappelijke literatuur over de gezinnen van de meisjes naar voren dat er veelal sprake is van chaotische en disfunctionele gezinnen. Vaak wordt emotionele en pedagogisch verwaarlozing geconstateerd, terwijl fysieke en seksuele mishandeling eerder regel dan uitzondering lijkt.

Persoon(lijkheid)skenmerken

In zeer weinig studies wordt melding gemaakt van de intellectuele capaciteiten van meisjes die zedendelicten hebben gepleegd. Wel wordt regelmatig melding gemaakt van matig functioneren op school. Hunter et al. (1993) en Bumby en Bumby (1997) komen tot een gemiddeld IQ van 93 respectievelijk 97.

Over andere persoonlijkheidskenmerken van meisjes is ook niet veel te vinden. Uit het onderzoek van Ray en English (1995) valt op te maken dat bij relatief veel meisjes sprake is van neurotische problematiek. Bij 39,4 procent van de meisjes komt bedplassen voor; depressie en zelfmoordpogingen bij 69,2 procent. Mathews et al. (1997) geven aan dat 43,9 procent van de meisjes zelfmoordgedachten heeft en/of zelfmoordpogingen ondernomen heeft.

Methode

Voor dit artikel zijn gegevens verzameld over aantallen en aard van de instroom bij het Openbaar Ministerie van zaken waarbij een meisje is betrokken voor een zedendelict¹. Tevens zijn gegevens verzameld over in totaal tien meisjes die vervolgd of behandeld werden in verband met een zedendelict. Van deze meisjes zijn delictgerelateerde, gezinsgerelateerde en persoon(lijkheid)sgerelateerde variabelen gescoord. Delictgerelateerde variabelen hebben onder meer betrekking op de leeftijd van de dader tijdens het delict, het aantal mededaders, leeftijd van het slachtoffer, relatie tussen dader en slachtoffer, aantal slachtoffers, sekse van het slachtoffer en het gebruik van fysiek geweld tijdens het delict. Gezinsgerelateerde variabelen hebben onder meer betrekking op de huidige gezinssamenstelling, meegemaakte scheidingen, alcoholgebruik bij (één van)

de ouders, geweld tussen de ouders, verwaarlozing, mishandeling en seksueel misbruik (door ouders). Persoon(lijkheid)sgerelateerde variabelen hebben betrekking op intelligentie, opleiding, beïnvloedbaarheid, zelfbeeld, neuroticisme, gewetensontwikkeling, psychopathologie en slachtofferschap van pesten.

Gegevens over de delictgerelateerde en gezinsgerelateerde variabelen zijn rechtstreeks uit de dossiers van het persoonlijkheidsonderzoek overgenomen. Persoon(lijkheid)sgerelateerde variabelen zoals opleiding, zelfbeeld, beïnvloedbaarheid, gewetensontwikkeling, psychopathologie en slachtoffer van pesten zijn door de diagnosticus van de onderzoekende instelling als klinisch oordeel bepaald of ingeschat, en hier als zodanig overgenomen. Intelligentie is bepaald aan de hand van psychologische tests als de Raven (Raven, 1938) en WISC-RN (WISC-RN projectgroep, 1986). Neuroticisme is bepaald via vragenlijsten als de ABV-k (Wilde & Van Dijk, 1982), NPV-J (Luteijn et al., 1986) en ATL (Fey & Kuiper, 1984).

Gezien de kleine groep van slechts tien meisjes is er voor gekozen af te zien van het opstellen en toetsen van hypothesen. Ook zullen slechts absolute aantallen en geen percentages weergegeven worden. Dit onderzoek heeft daardoor een descriptief karakter. Omdat een aantal van de hier beschreven delicten via de pers bekendheid heeft gekregen, worden twee illustratieve casussen geanonimiseerd en deels gefingeerd weergegeven, en worden daarnaast slechts gemiddelde kenmerken van de groep als geheel beschreven. Delictkenmerken kunnen om diezelfde reden slechts summier weergegeven worden.

Resultaten: Instroom, delict- en persoon(lijkheid)s-kenmerken

Vanaf 1994 tot medio 2003 werden in totaal 65 meisjes (onder de 18 jaar ten tijde van de pleegdatum) ingeschreven bij het parket voor een zaak waarbij tenminste één feit betrekking had op de artikelen SR 239, SR 242, SR 243, SR 244, SR 245, SR 246, SR 247 of SR 249 lid 1. De instroom is dus gemiddeld 6 à 7 meisjes per jaar over heel Nederland. Van deze 65 zaken werden er 24 onvoorwaardelijk en 5 voorwaardelijk geseponeerd². In totaal kwam het tot een dagvaarding in 30 zaken, die in totaal 75 feiten bevatten, waarvan 50 zedendelicten en 25 andere delicten. De zedendelicten waren voornamelijk (poging tot) verkrachting (44 procent), aanranding (36 procent); één feit betrof exhibitionisme en 9 feiten betroffen ontucht. De overige delicten waarvoor de meisjes gedagvaard werden waren voornamelijk geweldsdelicten (16 feiten), het doen van een valse aangifte en belediging (in totaal 6 feiten) en – opmerkelijk – slechts 3 vermogens

¹ De auteur dankt P.P. Groen van het WODC voor zijn ondersteuning bij dit deel van het onderzoek.

² Volledigheidshalve: daarnaast werd één zaak gevoegd, één overgedragen, twee werden getransigeerd en van twee was de status onduidelijk.

Tabel 1. Gegevens uit de steekproef

Delictgerelateerde kenmerken		aantal
Leeftijd	Meisjes tot 13 jaar	5
	Meisjes van 13-18 jaar	5
Aantal mededaders	0	3
	1	2
	2	3
	4	2
Leeftijd jongste slachtoffer	4 jaar	4
	5-12	1
	13/14	3
	65+	1
	onbekend	1
Relatie dader-slachtoffer	Gezin	1
	Buurt	4
	School	2
	Oppaskind	1
	Onbekende	2
Aantal slachtoffers	1	6
	2	2
	10	2
Sekse slachtoffer	Mannelijk	2
	Vrouwelijk	5
	Beide	3
Fysiek geweld tijdens delict	Niet	3
	Aanzienlijk	5
	Ernstig	2

delicten (eenvoudige diefstal). Van 21 van de 50 zedenfeiten kan afgeleid worden dat zij waarschijnlijk in groepsverband zijn gepleegd. Opvallend aan de instroomgegevens is overigens dat oudere zaken vaker geseponneerd worden en minder feiten bevatten (wat kan samenhangen met de beslissing te seponeren).

Op grond hiervan lijken de tien meisjes van wie hier de delictgeschiedenis en de achtergrondgegevens beschreven worden, een substantieel deel van de totale groep meisjes te betreffen die vanwege een zedendelict met justitie in contact is gekomen. Ook hebben de meisjes die voor een zedendelict vervolgd werden hun delicten regelmatig in groepsverband gepleegd en werden zij veelal voor andere geweldsdelicten in dezelfde zaak vervolgd. De zedendelicten zijn voornamelijk (poging tot) verkrachting en aanranding.

Van de meisjes in de onderzoeksgroep zijn persoonlijkheidsgegevens verzameld uit de dossiers die in het kader van een strafrechtelijk of civiele interventie over de meisjes aangelegd waren. Deze tien meisjes hebben dus als gemeenschappelijke kenmerken dat zij ten tijde van het delict nog geen achttien jaar waren en dat bij hen een persoonlijkheidsonderzoek is afgenomen. De meisjes zijn òf veroordeeld voor een seksueel geweldsdelict of hebben minimaal één seksueel geweldsdelict bekend.

De helft van de meisjes die seksueel misbruik plegen is nog geen dertien jaar. Slechts drie meisjes pleegden het delict alleen. De overige meisjes waren tijdens het delict samen met één of meer mannelijke en/

Esther, een vijftienjarig meisje van Nederlandse afkomst, had al een jaar verkering met Jim. Jim beëindigde, voor haar plotseling, de verkering en al snel bleek dat hij een nieuwe vriendin had. Samen met een vriendin heeft Esther toen besloten dit meisje bij school op te wachten. Met een smoesje hebben zij haar meegelokt naar een afgelegen plek en met stokken en een mes bedreigd. Vervolgens werd ze gedwongen zich uit te kleden en een tandenborstel in haar vagina te stoppen. Even later liepen toevallig mannelijke vrienden van Esther langs, die door haar aangemoedigd zijn om het slachtoffer te verkrachten.

of vrouwelijke mededaders. Ruim de helft van het aantal slachtoffers heeft de basisschoolleeftijd of is nog jonger. In bijna alle gevallen is het slachtoffer een bekende van het meisje. In meer dan de helft van de gevallen gaat het om één slachtoffer. In het merendeel van de gevallen is het slachtoffer een meisje. Opvallend is dat het merendeel van de meisjes tijdens het misbruik in aanzienlijke of ernstige mate geweld gebruikt: slaan, schoppen en bedreiging met stokken. Het feit dat de meeste meisjes de strafbare feiten in groepsverband hebben gepleegd, zal hier mogelijk mee samenhangen.

Hoewel vrijwel alle meisjes uit een volledig gezin komen, heeft de helft minstens éénmaal een scheiding meegemaakt. Eveneens in de helft van de gevallen is sprake van excessief alcoholgebruik door een van de ouders of geweld tussen de ouders. Verwaarlozing en mishandeling komen bij een ruime meerderheid van

Tabel 2: Gezinskenmerken

		aantal
Gezinssamenstelling	Volledig	8
	Gescheiden	1
	Anders	1
Meegemaakte scheiding(en) van ouders	Nee	5
	Ja	4
	Overleden ouder	1
Excessief alcoholgebruik in het gezin	Nee	4
	Vader	3
	Moeder	1
Geweld tussen de ouders	Onbekend	2
	Nee	5
	Licht	4
Verwaarlozing door ouders	Ernstig	1
	Nee	4
	Emotioneel	2
Mishandeling door ouders	Emotioneel en pedagogisch	4
	Nee	2
	Fysiek	5
Seksueel misbruik van de dader	Fysiek en seksueel	1
	Onbekend	2
	Nee	1
	Mogelijk	3
	Bekende	3
	Ouder	2
	Onbekende	1

Virginie, een dertienjarig meisje van gemengd Nederlands-Surinaamse afkomst, heeft haar zusje (van vijf) diverse keren seksueel misbruikt tijdens oppassituaties. Het misbruik bestond uit het strelen van de vagina en in de vagina stoppen van voorwerpen als potloden. Daarnaast zou ze het kind geschopt, geslagen en vastgebonden hebben. Als het slachtoffer ging huilen, troostte Virginie haar telkens. Ook heeft zij haar broertje (van zes) diverse keren seksueel misbruikt door met zijn penis te spelen tot hij pijn kreeg. Wanneer hij begon te huilen troostte zij hem telkens.

de meisjes voor. Slechts in een enkel geval is geen sprake van (een vermoeden van) seksueel misbruik.

Meer dan de helft van de meisjes functioneert in intellectueel opzicht onder het gemiddelde. Hiermee correspondeert het feit dat tweederde speciaal onderwijs of IVBO volgt. Hun zelfbeeld is over het algemeen (zeer) negatief. Veelal ervaren zij in sterke mate neurotische klachten en worden zij ervaren als (zeer) beïnvloedbaar. De gewetensfunctie is in verreweg de meeste gevallen matig tot slecht ontwikkeld en in de helft van de gevallen is er een vorm van psychopathologie gediagnosticeerd. Voor zover bekend is de helft van de meisjes slachtoffer van veelvuldig pesten.

Discussie

Tabel 3. Persoon(lijkheid)skenmerken

		aantal
Intelligentie	Zwakbegaafd	1
	Laaggemiddeld	5
	Gemiddeld	3
	Onbekend	1
Opleidingsniveau	Speciaal Onderwijs	3
	IVBO	3
	VMBO	3
	Onbekend	1
Zelfbeeld	Zeer negatief	2
	Negatief	4
	Positief	1
	Onbekend	3
Neuroticisme	Laag	1
	Gemiddeld	1
	Hoog	5
	Onbekend	3
Beïnvloedbaarheid	Aanzienlijk	6
	Zeer aanzienlijk	2
	Onbekend	2
Gewetensontwikkeling	Zeer gebrekkig	2
	Lacunair	6
	Voldoende	1
	Onbekend	1
Psychopathologie	Geen	4
	PDD-NOS	1
	ADHD	1
	Anders	2
	Onbekend	2
	Slachtoffer van pesten	Nee
	Soms	1
	Vaak	3
	Onbekend	3

Is er voor jongens die zedendelicten plegen al sprake van een groot dark number, voor meisjes is dit mogelijk nog sterker het geval. Hier zal schaamte bij de (mannelijke) slachtoffers om aangifte te doen mede een rol spelen. De instroom van zaken waarbij een meisje seksueel geweld heeft gepleegd is in absolute zin gering. Het gaat om enkele gevallen per jaar waarbij het tot vervolging komt. Naar alle waarschijnlijkheid zit een aanzienlijk deel van deze meisjes in de hier geanalyseerde onderzoeksgroep. Hoewel het om een in kwantitatief opzicht kleine groep gaat, zijn de gepleegde feiten vaak ernstig. Persoonlijkheidsdossiers hebben de basis gevormd voor informatie over de groep meisjes die zich schuldig heeft gemaakt aan het plegen van een zedendelict en daarvoor met justitie in aanraking is gekomen. Het lijkt waarschijnlijk dat de meer ernstige zaken worden doorverwezen voor persoonlijkheidsonderzoek en dat de lichtere zaken daardoor niet in deze onderzoeksgroep terecht zijn gekomen. Gezien deze selectie is de hier onderzochte groep dus mogelijk zwaarder dan de gemiddelde groep die instroomt. Dit manco kleeft echter ook aan veel onderzoek naar (jongens)zedendelinquenten en is dus zeker geen unieke beperking van dit onderzoek. Er zijn daarnaast indicaties dat relatief veel delicten met jeugdige vrouwelijke zedendelinquenten in oppassituaties plaatsvinden waarbij de grens tussen verzorging en een 'toevallig' seksueel getinte aanraking mogelijk moeilijk te trekken (en te bewijzen) is.

De hier onderzochte groep kan dus niet zonder meer als representatief worden beschouwd voor de totale groep meisjes die zich schuldig maakt aan zedendelicten. Desondanks zijn de verkregen resultaten in een aantal opzichten relevant. Een eerste reden is dat dit in Nederland het eerste onderzoek - voor zover bekend - is naar meisjes die dergelijke delicten gepleegd hebben. Ten tweede bevat de groep, hoewel in absolute zin niet groot, naar schatting een substantieel deel van alle meisjes die vanaf eind jaren '90 tot 2003 het strafrechtelijk systeem instroomden. In die zin reflecteert de groep een aanzienlijk deel van alle bekende meisjes die zedendelinquenten gepleegd hebben in Nederland.

Deze resultaten corresponderen gedeeltelijk met wat uit eerder onderzoek bekend is. Zo is het slachtoffer veelal een kind uit de basisschoolleeftijd en vrijwel altijd familie of een bekende van de dader. Bijna de helft van de meisjes maakt meer dan één slachtoffer, bij een aanzienlijk deel van de meisjes zijn het geen eenmalige incidenten of slechts experimenteerfouten. Zoals andere onderzoekers reeds meldden, maken meisjes zowel jongens als meisjes tot slachtoffer en

kan een meisje ook slachtoffers van beide seksen maken.

In overeenstemming met de literatuur blijkt de gezinssituatie van deze meisjes veelal zeer ongunstig te zijn. Verwaarlozing, mishandeling en seksueel misbruik (door gezinsleden) zijn eerder regel dan uitzondering. In de helft van de gevallen is er sprake van meege-maakte scheiding(en), excessief alcoholgebruik bij een van de gezinsleden en geweld tussen de ouders. Zoals reeds eerder door verschillende onderzoekers is gevonden, blijkt deze groep meisjes vaak op laag- tot benedengemiddeld cognitief niveau te functioneren. Verder hebben deze meisjes veel neurotische klachten en een negatief zelfbeeld. Het zijn met andere woorden meisjes die zich zorgen maken over het eigen functioneren en risico lopen depressief gedrag te ontwikkelen.

De resultaten wijken in een aantal opzichten wel af van wat uit eerder buitenlands onderzoek bekend is. Opvallend is dat het merendeel van de meisjes het delict in aanwezigheid van een of een aantal mededader(s) heeft gepleegd. Opvallend is ook dat de meisjes in aanzienlijke mate geweld gebruiken, hetgeen mogelijk samenhangt met het feit dat veel delicten in groepsverband hebben plaatsgevonden. Dit is niet in de beschikbare literatuur teruggevonden en roept de vraag op of we hier te maken hebben met een specifieke groep zedendelinquenten of dat het vooral gaat om een subgroep van de meisjes die geweldsdelicten plegen. Opvallend is dat een aantal hier onderzochte delicten lijkt op de 'vergeldings' acties die Matravers (2002) onderscheidde; het seksuele element lijkt hier voor de vrouwelijke dader van ondergeschikt of geen belang en de verkrachting een effectief gewelddmiddel.

De meisjes-zedendelinquenten in dit onderzoek zijn niet goed met één type jongens-zedendelinquent te vergelijken. Hun delicten lijken – gemiddeld gesproken – nog het meest op die van groeps-zedendelinquenten, mede gezien het soms grove geweld dat wordt gebruikt. Dat kan te wijten zijn aan de gehanteerde selectie bij verwijzing voor diagnostiek: mogelijk worden alleen de (zeer) ernstige gevallen verwezen.

Vervolgens is opvallend dat de gezinsachtergrond van de hier beschreven meisjes, in overeenstemming met wat vanuit de literatuur bekend is, over het algemeen veel negatiever is dan die van jongens-zedendelinquenten. De meisjes hebben ook vrijwel allemaal bloot gestaan aan traumatische ervaringen zoals fysiek en/of seksueel misbruik. Daarnaast blijkt de intrapsychische problematiek (neurotische klachten, depressieve symptomen) van de meisjes veel ernstiger dan die van de gemiddelde jongens die seksueel misbruik

plegen. Deze meisjes lijken in vergelijking met jongens overigens in vrijwel alle opzichten, en zeker ook in interpsychisch opzicht (sociale onhandigheid) minder adequaat te functioneren. Een mogelijke hypothese is dat meisjes pas tot seksueel misbruik komen wanneer zij in ernstige mate last krijgen van ernstige inter- en intrapsychische problematiek. Bij jongens zou dan de drempel voor het plegen van seksuele delicten lager liggen. Overeenkomsten tussen jongens en meisjes die zedendelicten plegen zijn er ook. Zo is het slachtoffer veelal een kind uit de basisschoolleeftijd, zijn de sociale vaardigheden van beide groepen onderontwikkeld en zijn zij vaak slachtoffer van pesterijen. In die zin lijken de meisjes die zedendelicten plegen nog het meeste op de eerder beschreven jeugdige zedendelinquent die jonge kinderen misbruikt (zie o.m. Hendriks et al., 2002). Verder blijkt dat meisjes evenals jongens als solo- en groepspleger te werk kunnen gaan.

Er zijn ook overeenkomsten tussen de hier onderzochte meisjes en wat beschreven is over volwassen vrouwen die zedendelicten plegen (Bumby en Bumby, 1997). Meisjes kunnen solistisch maar ook onder druk van een mededader te werk gaan; emotionele labiliteit wordt in vrijwel alle gevallen waargenomen; er is een geschiedenis van matig presteren op school en het overgrote deel van de meisjes blijkt een geschiedenis van verwaarlozing, seksueel en fysiek misbruik te hebben. Sociale isolatie in de vorm van matige contacten met leeftijdgenoten wordt eveneens bij het merendeel van de meisjes gevonden. Drugs- en alcoholproblematiek blijkt bij deze groep meisjes nog niet prominent aanwezig, maar dit kan verklaard worden door hun relatief lage leeftijd. Uit het voorafgaande kan overigens niet geconcludeerd worden dat deze meisjes zich zullen ontwikkelen tot vrouwen die opnieuw gaan misbruiken. Het geeft slechts aan dat er een sterke gelijkens is in de psychologische make-up van meisjes en vrouwen die dergelijke feiten plegen.

Bij vergelijking met de resultaten van eerder onderzoek naar delinquente meisjes (zie Bijleveld et al., 2003) blijkt een sterke overeenkomst met de meisjes die in dat onderzoek zijn beschreven. De meisjes uit dat onderzoek bleken eveneens te beschikken over een vrij laag IQ, bovengemiddeld neurotisch te zijn, over een zeer negatief zelfbeeld te beschikken en een lacunair functionerend geweten te hebben. Het is dus de vraag of we met een aparte groep meisjes te maken hebben of, zoals eerder aangegeven, met een (toevallige) variant van de groep meisjes die (gewelddelicten) pleegt.

Het is wellicht een open deur om te vermelden dat meisjes die zedendelicten plegen een heterogene groep vormen. Meer uitgewerkte typologieën, zoals die wel

gevonden zijn voor jongens die zedendelicten gepleegd hebben (zie onder meer Hendriks & Bijleveld, 1999 en Hendriks et al., 2002) zijn nog niet voorhanden. Mathews e.a. (1997) komen tot een aantal voorlopige subtypen. Van meisjes die een kind, dat geen bloedverwant is, één of enkele keren misbruiken in oppassituaties, veelal door betasten en/of orale seks, zou het gedrag vooral gemotiveerd zijn door seksuele nieuwsgierigheid. Meisjes bij wie het misbruik hun eigen slachtofferschap weerspiegelt, in de keuze van hun slachtoffer en het vertoonde misbruikgedrag, vertonen ernstiger misbruikgedrag en beginnen vaak op jongere leeftijd.

Op basis van de verzamelde gegevens zijn de meisjes niet duidelijk in te delen in subtypes, maar is het eerste subtype van Mathews et al. (1997) duidelijk ondervertegenwoordigd. In de toekomst is het wenselijk om een grotere groep meisjes bij een kwantitatief onderzoek te betrekken en is vergelijkend onderzoek aan te bevelen. Wanneer dit leidt tot een typologie zal dit de professionals in hun bemoeienis met deze groep meisjes kunnen ondersteunen. Vooralsnog kunnen therapeuten van deze meisjes nog weinig empirische ondersteuning vinden voor de wijze waarop zij hun behandeling vorm geven, maar in de beschreven groep lijkt de agressieve component welhaast groter dan de seksuele. Behandeling van beide aspecten is dan ook onontbeerlijk.

Literatuur

- Allen, C.M. (1991). *Women and men who sexually abuse children: A comparative analysis*. Orwell, VT: Safer Society Press.
- Barbaree, H.E., Marshall, W.L., & Hudson, S.M. (1993). *The juvenile sex offender*. New York: The Guilford Press.
- Bruinsma, F. (1996). *De jeugdige zedendelinquent*. Utrecht: SWP.
- Bumby, K.M., & Bumby, N.H. (1997). Adolescent female sexual offenders. In B.K. Schwartz & H.R. Cellini, *The sex offender*. Kingston: CRI.
- Bijleveld, C., Hendriks, J., & Vinke, M. (2003). Moeilijke meisjes: De relatie tussen delict en persoon(lijkheid)s-variabelen van delinquente meisjes. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45, 53-71.
- Cavanagh Johnson, T. (1989). Female child perpetrators: Children who molest other children. *Child Abuse & Neglect*, 13, 571-585.
- Faller, K.C. (1987). Women who sexually abuse children. *Violence & Victims*, 2, 263-276.
- Fehrenbach, P.A., & Monastersky, C. (1988). Characteristics of female adolescent sexual offenders. *American Journal of Orthopsychiatry*, 58, 148-151.
- Fey, J.A., & Kuiper, C.M. (1984). *Adolescenten Temperament Lijst*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Green, A.H. (1999). Female sex offenders. In J.A. Shaw (Ed.), *Sexual aggression*. Washington: APP.
- Hendriks, J., & Bijleveld, C. (1999). Jeugdige zedendelinquenten: Verschillen tussen groeps- en alleenplegers. *Delikt en Delinkwent*, 29, 722-737.
- Hendriks, J., Bijleveld, C., & Muizer, M. (2002). Jeugdige zedendelinquenten: Misbruikers van leeftijdgenoten gecontrasteerd met misbruikers van kinderen. *Delikt en Delinkwent*, 32, 489-506.
- Hunter, J.A., Lexier, L.L., Goodwin, D.W., Browne, P.A., & Dennis, C. (1993). Psychosexual, attitudinal, and developmental characteristics of juvenile female sexual perpetrators in a residential treatment setting. *Journal of Child and Family Studies*, 20, 317-326.
- Lane, S., & Lobanov-Rostovsky, C. (1997). Special populations. In G. Ryan & S. Lane (Eds.), *Juvenile sexual offending*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Luteijn, F., van Dijk, H., & van der Ploeg, F.A.E. (1989). *Junior Nederlandse Persoonlijkhedsvragenlijst*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Mathews, R., Hunter, J.A., & Vuz, J. (1997). Juvenile female sexual offenders: Clinical characteristics and treatment issues. *Sexual Abuse*, 9, 187-199.
- Matravers, A. (2002). *Women sex offenders: The use and misuse of classification*. Paper presented at the meeting of the American Society of Criminology, Chicago.
- Mathews, J., Mathews, R., & Speltz, K. (1991). Female sex offenders: A typology. In M.Q. Patton, *Family sexual abuse: Frontline research and evaluation*. Newbury Park: Sage.
- McCarty, L. (1986). Mother child incest: Characteristics of the offender. *Child Welfare*, 65, 457-458.
- Raven, J.C. (1938). *Progressive Matrices*. London: H.K. Lewis.
- Ray, J.A., & English, D. (1995). Comparison of female and male children with sexual behavior problems. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 439-451.
- Ryan, G., & Lane, S. (Eds.) (1997). *Juvenile sexual offending*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Righthand, S., & Welch, C. (2001). *Juveniles who have sexually offended*. Washington: OJJDP.
- Sarrel, P., & Masters, W. (1982). Sexual molestation of man by women. *Archives of Sexual Behavior*, 11, 117-131.
- Wilde, G.J.S., & van Dijk, H. (1982). *Amsterdamse Biografische Vragenlijst voor Kinderen*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- WISC-R projectgroep (1986). *Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised*. Lisse: Swets & Zeitlinger.